

Sygn. akt I PK 251/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z powództwa R. M.

przeciwko O. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w C.

o zwrot kosztów noclegu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 lipca 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w C.

z dnia 21 kwietnia 2016 r., sygn. akt IV Pa (...),

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1.800 (jeden tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w C. wyrokiem z dnia 10 września 2015 r. zasądził od pozwanego O. Sp. z o.o. w C. na rzecz powoda R. M. kwotę 34.662,44 zł tytułem

ryczałtów za noclegi wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 lipca 2013 r., oddalił powództwo w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że R. M. był zatrudniony u strony pozwanej w okresie od dnia 29 października 2011 r. do dnia 27 kwietnia 2013 r. na stanowisku kierowcy w transporcie krajowym i zagranicznym. W umowie określono, że wynagrodzenie zasadnicze stanowi kwota 1.000 zł brutto oraz maksymalnie kwota 1.140 zł brutto za pracę w godzinach nadliczbowych, godzinach nocnych, dyżur oraz premia uznaniowa. Dodatkowo w umowie wskazano, że w razie wykonywania zadania służbowego poza siedzibą pracodawcy pracownikowi przysługują świadczenia w wysokości określonej w regulaminie wynagradzania. Z załącznika tego regulaminu wynikało, że dodatek w kwocie 1.340 zł (od dnia 29 października 2012 r.) obejmował ryczałt za pracę w godzinach nadliczbowych i porze nocnej, ryczałt za dyżur i premię wyrównującą do wysokości kwoty dodatku. Zgodnie z regulaminem wynagradzania okres rozliczeniowy wynosił 3 miesiące.

Z kolei podróże służbowe podlegały rozliczeniu według następujących zasad, tj. dieta za dobę podróży na terenie kraju – według przepisów określonych przez właściwego ministra; diety za dobę podróży służbowej poza granicami kraju – 100 zł niezależnie od kraju. W umowie o pracę jako miejsce jej wykonywania wskazano C.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód jeździł do Niemiec, Francji, Belgii, Holandii, Włoch, Hiszpanii, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii. Powód nocował w kabinie przydzielonego mu samochodu, który był wyposażony w dwa miejsca do leżenia, w przenośną lodówkę, firanki i ogrzewanie postojowe. Nie miał klimatyzacji postojowej. Pozwany miał bazy na terenie Niemiec, Belgii i Francji, ale nie było tam wystarczająco dużo miejsca dla wszystkich kierowców. Sąd pierwszej instancji ustalił równocześnie dni, w czasie których powód nocował w pociągu przewożącym samochód.

Z racji noclegów w pojeździe powodowi przysługiwał ryczałt za noclegi w pojeździe w kwocie 34.662,44 zł.

W odniesieniu do powyższych ustaleń faktycznych Sąd Rejonowy uznał powództwo za zasadne. W pierwszej kolejności Sąd Rejonowy zwrócił uwagę na kwalifikację podróży służbowej kierowcy w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o

czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm., dalej jako ustawa o czasie pracy kierowców) oraz prawo do należności na pokrycie kosztów podróży służbowej na zasadach określonych w art. 77⁵ § 3 - 5 k.p. w związku z art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców.

W ocenie Sądu I instancji w zakresie sformułowania „bezpłatny nocleg” należy posiłkować się uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, OSNP 2014 nr 12, poz. 164, zgodnie z którą zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r., co powoduje, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy.

Mając na uwadze powołany judykat, Sąd Rejonowy uznał, że powodowi nie zapewniono bezpłatnego noclegu.

Wyrok Sądu Rejonowego zaskarżył pozwany, zarzucając naruszenie: (-) § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991) w związku z art. 2 pkt 7 i art. 21a ustawy z dnia 12 lutego 2010 r. o czasie pracy kierowców przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że pracodawca nie zapewnił powodowi – kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie pojazdu, który był wyposażony w tzw. pakiet sypialny; (-) art. 481 k.c. w związku z art. 300 k.p. przez błędną wykładnię i wadliwe zasądzenie odsetek ustawowych od roszczenia głównego od dnia 31 lipca 2013 r., podczas gdy do chwili wydania uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r. pozwany nie pozostawał w jakimkolwiek opóźnieniu, albowiem działał w zaufaniu do poglądów judykatury, jak też organów władzy publicznej (Komisji Głównego Inspektoratu Pracy).

Sąd Okręgowy w C. wyrokiem z 21 kwietnia 2016 r. oddalił apelację, zasądając od pozwanego na rzecz powoda koszty zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą.

Sąd drugiej instancji podzielił w całości ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz wywiedzione z nich skutki prawne. Na wstępie Sąd Okręgowy podkreślił, że powód domagał się ostatecznie zasądzenia ryczałtów za noclegi w momencie obowiązywania już znowelizowanej ustawy o czasie pracy kierowców - ustawą z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o transporcie drogowym oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 43, poz. 246), wprowadzającej do systemu prawa definicję podróży służbowej. Sposób rozliczenia kosztów tej podróży regulował art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców.

W dalszej części rozważań Sąd Okręgowy stwierdził, że w sprawie zasadnie odwołano się do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 64). Zaprezentowane tam stanowisko znalazło zresztą odzwierciedlenie w kolejnej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2014 r., I PZP 3/14 (OSNP 2015 nr 4, poz. 47). Sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska pozwanego, że wadliwie została pominięta regulacja rozporządzenia (WE) nr 561/2006 z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego oraz zmieniające rozporządzenia Rady (EWG) nr 3821/85 i (WE) 2135/98, jak również uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 3820/85 (Dz.U. UE. L. 2006.102.1), gdyż pod tym kątem zasadność roszczeń oceniał Sąd Najwyższy w powołanych wyżej uchwałach.

W końcu Sąd Okręgowy stwierdził, że nocleg w kabinie samochodu nie wyklucza poniesienia przez pracownika kosztów z tym związanych. Samo zapewnienie miejsca do spania w kabinie samochodu nie wyłącza konieczności poniesienia innych kosztów związanych z noclegiem, jak chociażby z zakupem pościeli, czy też kosztami jej prania. W końcu konieczność opuszczania faktycznego miejsca noclegu w celu skorzystania z toalety w zmiennych warunkach atmosferycznych uwidacznia fakt, że pozwany nie zapewnił powodowi prawa do bezpłatnego noclegu. Z tego względu powód jest uprawniony do ryczałtu za noclegi

w wysokości co najmniej uregulowanej przepisami rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r.

Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska pozwanego w kwestii momentu ustalenia prawa do odsetek. W sprawie powód dochodził ich od dnia wytoczenia powództwa i tym samym jest to data późniejsza, niż data wymagalności świadczeń z tytułu podróży służbowych.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy oddalił apelację pozwanej Spółki z mocy art. 385 k.p.c.

Powyższy wyrok zaskarżył skargą kasacyjną w całości pełnomocnik pozwanej, zarzucając naruszenie prawa materialnego:

- § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w związku z art. 2 pkt 7 i art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców przez jego błędną wykładnię, skutkującą nieprawidłowym przyjęciem, iż mimo zapewnienia pracownikowi – kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania - w kabinie pojazdu, który był wyposażony w tzw. pakiet sypialny pracodawca jest zobowiązany do wypłaty ryczałtów za noclegi spędzane w kabinie samochodu, podczas gdy pracownik nie korzystał z innej formy noclegu i nie poniósł żadnych kosztów z tym związanych;

- art. 481 k.c. w związku z art. 300 k.p. przez błędną wykładnię i wadliwe zasądzenie odsetek ustawowych od roszczenia głównego, podczas gdy do chwili wydania uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r. pozwany nie pozostawał w jakimkolwiek opóźnieniu, albowiem działał w zaufaniu do poglądów judykatury, jak też organów władzy publicznej (Komisji Głównego Inspektoratu Pracy);

- art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 18 § 1 k.p. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że dieta wypłacana pracownikowi na podstawie regulaminu nie obejmowała również świadczenia z tytułu ryczałtów za nocleg w sytuacji, gdy należności wypłacone pracownikowi obejmowały wszystkie koszty z tego tytułu, w tym także z tytułu realizowanych podróży służbowych. Suma

minimalnej diety oraz ryczału, w myśl wówczas obowiązujących przepisów, była niższa od świadczenia wypłaconego powodowi przez stronę pozwaną, a przepisy regulaminu wynagradzania przewidywały stosowne należności przysługujące pracownikowi (kierowcy);

- § 9 ust 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju przez błędną wykładnię i przyjęcie, że ryczałt przysługuje w razie noclegu, w razie, gdy pracownik nie poniósł faktycznie tych kosztów.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w C., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sprawy kierowców dotyczące prawa do ryczału za noclegi w związku z podróżami służbowymi, mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 (Dz.U. z 2016 r., poz. 2206), nadal stanowią przedmiot sporu między zainteresowanymi. Wyraźnie widać to na tle strony pozwanej, która jest stroną kilkudziesięciu postępowań, jakie dotarły do etapu postępowania kasacyjnego. Wynik wielu z nich (np. I PK 300/15, I PK 7/16, I PK 18/16, I PK 94/16, I PK 196/16, I PK 143/16) jest już znany skarżącej Spółce. Stąd powielanie szczegółowo wszystkich aspektów związanych z problematyką ryczałtów za noclegi nie jest zabiegiem koniecznym.

Stan prawny, z jakim mamy do czynienia po wydaniu opisanego wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego, skłonił Sąd Najwyższy do szeregu wypowiedzi. Chronologicznie rzecz ujmując, należy przywołać wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15 (LEX nr 2242158), zgodnie z którym po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r. (K 11/15) nie stosuje się art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.) ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p., gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę. Pogląd ten

zaaprobował Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 8 marca 2017 r.: II PK 409/15 (LEX nr 2306366) i I PK 410/15 (LEX nr 2306367).

Z kolei, w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2017 r., I PK 309/15 (LEX nr 2273875) wskazano, że obowiązywanie u pracodawcy zakładowych unormowań dotyczących ryczałtu za noclegi w zagranicznej podróży służbowej kierowcy, zatrudnionego w transporcie międzynarodowym obliguje do ich stosowania, nawet jeśli stawki ryczałtu za nocleg były niższe od ustalonych przepisami wydanymi na mocy art. 77⁵ k.p., a pojazd był wyposażony w kabinę do spania. W następnym wyroku z dnia 28 marca 2017 r., II PK 28/16 (LEX nr 2323651) wyjaśniono, że w razie zapewnienia noclegu w kabinie pojazdu pracownikowi przysługuje ryczałt układowy, regulaminowy, umowny, a przy jego ustalaniu nie można pomijać jego innowacyjnego standardu w specjalnie do tego przystosowanych kabinach. Zatem dopuszczalne jest miarkowanie wysokości rekompensat w myśl art. 322 k.p.c. Interesujące rozwiązanie przyjął także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 30 maja 2017 r., I PK 122/16 (LEX nr 2312474) wskazując, że art. 77⁵ k.p. nadal ma odpowiednie zastosowanie, do czasu uregulowania sprawy przez ustawodawcę, z tą różnicą, że chodzi o inne, bo „autonomiczne” rozumienie podróży służbowej. W dniu 30 maja 2017 r. zapadły również rozstrzygnięcia w sprawach I PK 154/16 i II PK 148/16 (niepublikowane), które dotyczą sytuacji uregulowania prawa do ryczałtu w postanowieniach dotyczących diet.

W końcu Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 20 czerwca 2017 r., I PK 210/16 odroczył wydanie orzeczenia i przekazał do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu następujące zagadnienie prawne: czy w przypadku, gdy warunki wypłacania należności z tytułu podróży służbowej pracownikowi–kierowcy zatrudnionemu w transporcie międzynarodowym (u innego pracodawcy niż państwowa lub samorządowa jednostka sfery budżetowej) zostały określone w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.), pracownikowi-kierowcy, który dobowy odpoczynek wykorzystuje w pojeździe znajdującym się na postoju i wyposażonym w miejsce do spania (art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców, jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.), przysługują należności z tytułu ryczałtu za

nocleg w podróży służbowej co najmniej w wysokości 25% limitu określonego w załączniku do rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. z 2002 r. Nr 236, poz. 1991 ze zm.), czy też ryczałt za nocleg w podróży służbowej takiego pracownika może być określony w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę poniżej 25% limitu określonego w załączniku do rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. (§ 9 ust. 2 rozporządzenia)?

Zaprezentowane przykłady mogą w pierwszej chwili wywołać wrażenie rozbieżności w poglądach Sądu Najwyższego. W związku z tym w każdym przypadku należy mieć na uwadze okoliczności faktyczne, jakie towarzyszyły wyrażeniu danego stanowiska, na przykład czy u pracodawcy wprowadzono regulamin wynagradzania, bądź dana kwestia została uregulowana w umowie o pracę. Wszak okoliczności faktyczne wiążą przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). W przedmiotowej sprawie skarżący nie podnosi zarzutów procesowych, co pozwala skoncentrować rozważania w płaszczyźnie prawa materialnego.

Nie jest trafny zarzut jego naruszenia, to jest § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm., dalej rozporządzenie z 2002 r.) w związku z art. 2 pkt 7 i art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców. Generalnie zarzut ten zmierza do wykazania, że pojazdy wyposażone w tak zwane „pakiety sypialne” wypełniają obowiązek zapewnienia bezpłatnego noclegu w czasie podróży służbowej, zwłaszcza gdy pracownik nie korzystał z innej formy noclegu i nie poniósł żadnych kosztów z tym związanych.

Tak ujęte zagadnienie zostało już dostatecznie wyjaśnione w judykaturze. W tym miejscu należy odwołać się do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164, z

głosą M. Skąpskiego, OSP 2016 nr 5, poz. 49 oraz głosą M. Nabielec, Kwartalnik KSSiP 2015 nr 3, s. 125). Z uchwały tej wynika, że zapewnienie pracownikowi (kierowcy samochodu ciężarowego) odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z 2002 r., co powoduje, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia z 2002 r. albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy. Zaprezentowany kierunek wykładni prawa materialnego został powtórzony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2014 r., I PZP 3/14 (OSNP 2015 nr 4, poz. 47). Pogląd Sądu Najwyższego, że zapewnienie kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie pozbawia kierowcy roszczenia o zwrot kosztów noclegu, jest poglądem nadal aktualnym i przyjmowanym w orzeczeniach wydanych już po ogłoszeniu i opublikowaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, co oznacza, że kierowcy, który nocuje w kabinie samochodu ciężarowego, przysługuje zwrot kosztów noclegu, na ogół w postaci ryczału.

Nie ma podstaw do podzielenia zarzutu naruszenia § 9 ust. 2 rozporządzenia z 2002 r., przez stwierdzenie braku prawa do ryczału wobec nieponiesienia jakichkolwiek kosztów noclegów. Przede wszystkim, odesłanie do przepisów rozporządzenia z 2002 r., pozwala dostrzec, że na zwrot kosztów podróży składają się: diety, zwrot kosztów przejazdów i dojazdów, noclegów i innych wydatków, określonych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb (§ 2 rozporządzenia z 2002 r.). Stąd użyte przez ustawodawcę w art. 77⁵ § 3 k.p. sformułowanie „na pokrycie kosztów podróży” ma szeroki kontekst i obejmuje wszelkie koszty (należności), których rekompensaty może oczekiwać pracownik. Podstawowym kosztem, związanym z podróżą służbową, jest koszt noclegu. Formuła § 9 ust. 1 rozporządzenia z 2002 r. opiera się na zasadzie zwrotu kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem w wysokości limitu określonego w załączniku do rozporządzenia. Zaniechanie przedłożenia rachunku nie oznacza braku kosztów

noclegu po stronie pracownika, a nocleg w kabinie pojazdu nie może być uznany za zapewnienie bezpłatnego noclegu. Brak rachunku za nocleg oznacza, że pracownikowi przysługuje ryczałt za nocleg w wysokości 25% limitu. Racjonalność tego rozwiązania oznacza, że faktycznie wybór należy do pracownika, który albo przedkłada rachunek albo uzyskuje prawo do ryczałtu.

Pojęcie ryczałtu nie jest terminem obcym na gruncie prawa pracy. Posługuje się nim art. 149 § 2 k.p. w kontekście wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, czy też art. 151⁸ § 2 k.p. w płaszczyźnie dodatku za pracę w porze nocnej. Jednak ryczałt za nocleg ma innych charakter. W literaturze wyraża się stanowisko, że statusu wynagrodzenia za pracę nie posiadają np. wypłaty kompensacyjne, stanowiące rekompensatę za używanie rzeczy należących do pracownika, w ramach realizacji zadań związanych z umową o pracę. W praktyce rzecz dotyczy ryczałtu za używanie własnego samochodu do celów służbowych, czy też ryczałtu za noclegi w związku z podróżą służbową. Służą one pokryciu zwiększonych kosztów utrzymania podczas wykonywania zadań służbowych poza stałym miejscem wykonywania pracy (por. P. Wąż: Świadczenia związane ze stosunkiem pracy podlegające ochronie z art. 87 – 91 k.p., Monitor Prawa Pracy 2008 nr 8, str. 408). Z kolei w judykaturze wyrażono stanowisko, że istota ryczałtu, jako świadczenia kompensacyjnego, przeznaczonego na pokrycie kosztów noclegu, polega na tym, iż świadczenie wypłacane w takiej formie z założenia oderwane jest od rzeczywistego poniesienia kosztów (bo się ich nie dokumentuje) i nie pokrywa w całości wszystkich wydatków z określonego tytułu (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, OSNP 2014 nr 12, poz. 164 i wskazane tam orzecznictwo). Literalnie rzecz ujmując ryczałt przysługuje w razie nieprzedłożenia rachunku, czyli taka sytuacja jest kwalifikowana jako koszt nieudokumentowany, który nie znajduje pokrycia w fakturze VAT, czy też paragonie fiskalnym. Idąc dalej, taki nieudokumentowany koszt noclegu obejmuje nie tylko udostępnienie miejsca do spania, lecz także dostępu do pomieszczeń sanitarnych, zakupu i prania pościeli, etc. Szerzej ten problem rozwija Sąd Najwyższy z wyroku z dnia 18 listopada 2014 r., II PK 36/14 (LEX nr 1567473), a przytoczone tam argumenty w pełni zasługują na aprobatę.

Nie ma podstaw do akceptacji zarzutu naruszenia art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p.c. i art. 18 § 1 k.p. W tym miejscu skarżący buduje rozumowanie, że dieta wypłacana na podstawie regulaminu wynagradzania, obejmowała wszelkie koszty powstałe z racji wyjazdów służbowych, w tym także ryczałty za noclegi. Za takim wnioskowaniem – w ocenie skarżącego – przemawia jej wysokość (wyższa niż minimalna dieta i ryczałt). Nadto, w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyrok z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14, LEX nr 1816556), taki zabieg jest aprobowany.

Poszukiwanie podstaw do wzruszenia zaskarżonego wyroku, przez wskazanie art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 18 § 1 k.p., nie jest trafne. Opiera się ono na alternatywnym założeniu, że jeśli powodowi przysługuje ryczałt (hipoteza), to został on wypłacony wraz z dietą. Rzecz w tym, że ten model rozumowania odbiega od ustalonych w sprawie okoliczności faktycznych. Pracodawca – w toku procesu - prezentował pogląd o braku podstaw do wypłaty ryczałtu, co oznacza, że nie był on uwzględniany w ostatecznym rozrachunku przy ustalaniu wysokości kosztów związanych z podróżą służbową. Pozostaje to w logicznym związku z celem wprowadzenia (aneksem do regulaminu) stosownego ryczałtu. Odwołanie się do wyroku II PK 248/14, pomija fakt, że w tamtej sprawie Sądy ustaliły, iż dieta obejmuje także ryczałt za nocleg. W przedmiotowym postępowaniu takiego ustalenia nie poczyniono, co z racji wyłącznie zarzutów materialnoprawnych, nie prowadzi do uwzględnienia tego poglądu skarżącego.

W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że ustalenie treści oświadczenia woli należy do ustaleń faktycznych i wchodzi w zakres podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sądu, a uchybienia w tym zakresie mogą być - z ograniczeniami przewidzianymi w art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c. - wykazywane w ramach podstawy przewidzianej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Nie wystarczy więc zarzut naruszenia art. 65 § 2 k.c. i twierdzenie, że wola stron była inna niż ustalono, gdy nie zostały podważone ustalenia, na podstawie których stwierdzono taką wolę stron (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 kwietnia 2006 r., I CSK 175/05, LEX nr 424367; z dnia 26 stycznia 2011 r., I UK 281/10, LEX nr 786372; z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 93/11, LEX nr 1163333; z dnia 4 kwietnia 2014 r., II CSK 405/13, LEX nr 1480316).

W ostatniej sekwencji należy wspomnieć, że nie ma podstaw do podzielenia stanowiska skarżącego, odnośnie ustalenia momentu początkowego biegu odsetek ustawowych (art. 481 k.c. w związku z art. 300 k.p.). Sądy zaakceptowały stanowisko powoda i przyznały to prawo od dnia wytoczenia powództwa. Argumentacja na poparcie tego stanowiska została szeroko przedstawiona przez Sąd Okręgowy, a skarga powiela w tej części stanowisko strony prezentowane w toku postępowania apelacyjnego. Stąd nie pojawiają się nowe argumenty jurydyczne w tej mierze. Wbrew skardze kasacyjnej kwestia nie jest nowa i już wcześniej orzecznictwo w przeważającej mierze nie akceptowało noclegu w kabinie samochodu, jako bezpłatnego noclegu w rozumieniu przepisów o podróżach służbowych. Odmienne stanowisko przyjęte w wyroku Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2013 r., II PK 296/12 (LEX nr 1341269) wywołało potrzebę ujednoczenia wykładni. Skład obecny podziela wykładnię wynikającą z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, zwłaszcza, że znajduje ona utrwalenie w późniejszym orzecznictwie - uchwała Sądu Najwyższego z 7 października 2014 r., I PZP 3/14. Mając powyższe na uwadze nie można odczytywać, że obowiązek wypłaty odsetek powstał dopiero od dnia 12 czerwca 2014 r., tj. od dnia uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego. Z § 13 ust. 3 rozporządzenia wynika, że rozliczenie kosztów podróży jest dokonywane w terminie 14 dni od dnia zakończenia podróży. Traktowanie ryczałtu jako wypłaty kompensacyjnej eliminuje możliwość uznania go za wynagrodzenie za pracę. Może to mieć znaczenie przy ocenie daty wymagalności świadczenia, gdyż art. 85 k.p. dotyczy ochrony wynagrodzenia za pracę. W każdym razie ten problem nie występuje na gruncie przedmiotowej sprawy z uwagi na konstrukcję powództwa i żądania odsetek od momentu jego wytoczenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398¹⁴ k.p.c. i art. 98 § 1 k.p.c.

r.g.